

HOOFSTUK 10 DIE BOEK HABAKUK AS LITERÊRE EENHEID

10.1 INLEIDING

In hoofstukke 4-9 is elke perikoop in Habakuk in detail geanaliseer. Die analise het op verskillende vlakke plaasgevind. Langs hierdie weg is die betekenis van die individuele perikope blootgelê. In hierdie hoofstuk word bepaal watter relasie tussen die perikope bestaan. Die hipotese waarvan uitgegaan word, is dat die boek as literêre produk 'n eenheid vorm. Indien die literêre werk geslaagd wil kommunikeer, moet die verskillende boustene uiteindelik 'n geheel vorm.

10.2 OPBOU

Ses perikope is in die boek Habakuk onderskei, naamlik 1:1, 1:2-4, 1:5-11, 1:12-17, 2:1-20 en 3:1-19. In die analise van die onderskeie perikope is telkens gevra na die wyse waarop die onderdele van die perikoop ineenskakel om 'n geheel te vorm. Dieselfde moet met die onderdele van die boek gedoen word.

Habakuk 1:1 is geïdentifiseer as die opskrif van die boek. Daarin word algemene inligting oor die aard van die openbaring gegee. In 1:2-4 tree die profeet op die voorgrond as klaer. Hy bekla die konkrete nood van die regverdige wat ly aan die hand van die goddelose. Op sy klag ontvang hy geen direkte antwoord nie, maar wel 'n reaksie van Jahwe, waaruit dit blyk dat Jahwe self aan die kant van die goddelose is (1:5-11). Dit spoor die profeet aan tot 'n hernieude klag, wat afgesluit word met die vraag of die goddelose vir altyd sal voortgaan om sy vernietigingswerk te doen (1:12-17). In 2:1-20 volg 'n tweede reaksie van Jahwe. Die perikoop word in 2:1 ingelei deur 'n beskrywing van die profeet se voorbereiding op die ontvangs van die antwoord. Dit vorm die skakel tussen die voorafgaande perikoop en die antwoord van Jahwe in 2:2-20. 2:20 dien op sy beurt as skakel tussen die wee-uitroepe in 2:6-20 en Habakuk 3. 3:1-19 is die laaste perikoop. Dit is weer 'n reaksie van die profeet op die antwoord van God.

Dit is duidelik dat die boek as 'n eenheid gelees kan word. Daar is 'n logiese, strukturele en tematiese verband tussen die verskillende perikope. Die opbou van die boek kan skematies soos volg weergegee word:

1	1:1	= Opskrif
2	1:2-4	= Klag van die profeet
3	1:5-11	= Reaksie van Jahwe
4	1:12-17	= Klag van die profeet
5	2:1-20	= Antwoord van Jahwe
6	3:1-19	= Reaksie van die profeet

Perikope 2-6 verbind telkens opeenvolgend aanmekaar. Die een gee aanleiding tot die ander. 1:1 verbind oorkoepelend aan al die perikope omdat dit dien as opskrif van die boek.

Die boek vertoon 'n dialogiese karakter. Daar vind 'n gesprek tussen God en die profeet plaas. Omdat die gesprek op die ou einde 'n geslaagde gesprek is, is daar progressie. Dit blyk duidelik wanneer die perikope waar die profeet die subjek is en dié waar Jahwe die subjek is, vergelyk word.

In 1:2-4 kla die profeet oor die onderdrukking wat die regverdiges aan die hand van die goddeloses moet ly. Die perikope begin met twee vrae (עֲרֹאָנָה in 2a en לָמָּה in 3a), terwyl 'n vraagwoord ook in 2c en 3b veronderstel word. Die klag handel oor die totale verval van die samelewingsstrukture, wat toe te skryf is aan die afwesigheid van Jahwe. 1:12-17 sluit hierby aan, maar voer dit ook verder. Ook hierdie perikope word gekenmerk deur vraagwoorde (הֲלוֹא in 12a, לָמָּה in 13c en הֲעַלְכֶן in 17a). Deur gebruik te maak van tradisionele terme waarmee die grootheid van God beklemtoon word (יְהוָה, אֱלֹהֵי, קִדְשֵׁי en צוּר), maar direk daarna optrede van God te beskryf waardeur sy oënskynlike onmag blyk, word die klag in 1:2-4 geïntensiveer. Die nood bereik hier 'n dieptepunt. Wanneer die profeet in 3:1-19 weer aan die woord kom, het die situasie totaal verander. Nou word die grootheid van God beskryf. Aan die einde word 'n onvoorwaardelike vertrouensuitspraak gemaak, wat in direkte kontras staan met die noodroep in 1:2-4. Die perspektief het verskuif van die nood af, van die oormag van die goddelose af, na die almagtige God, wat in die verlede sy verlossingsdade sigbaar gemaak het en dit weer sal doen.

Die rede vir die progressie in die gedagtegang van die profeet, moet gesoek word in die reaksies van Jahwe op die klagtes. Na die eerste klag volg die reaksie van Jahwe (1:5-11) sonder enige inleiding. Die onverwagse toetrede van God tot die gebeure is tekenend van sy onverstaanbare handeling. God is aan die kant van die goddelose. Om die waarheid te sê, dit is Hy wat die Galdeërs opgewek het. Hierdie optrede van God dwing die profeet as't ware tot hernieuwe klag. Die tweede reaksie van Jahwe

(2:1-20) verteenwoordig die keerpunt in die boek. God antwoord en deur die antwoord word dit duidelik dat Hy in beheer is. Die goddelose sal ten gronde gaan. Hierdie antwoord maak dit vir die profeet moontlik om met vertroue te reageer.

Deur die profeet se worsteling met God kom hy tot insig. Hy leer God ken as Heerser. Dit word gevolglik vir hom moontlik om op God te vertrou ten spyte van die omstandighede in die hede. Die dialogiese struktuur van woord en wederwoord is uiteindelik die middel waardeur die perspektief van die profeet van wanhoop na vertroue verskuif.

Die dialogiese opbou van die boek is funksioneel. Deur die gesprek kom insig tot stand. Die struktuur van die boek speel dus 'n deurslaggewende rol in die oordra van die boodskap. Hieruit blyk duidelik dat vorm en inhoud, struktuur en betekenis, mekaar wedersyds beïnvloed en saam 'n bydrae lewer tot die verstaan van die boek.

10.3 HERHALING VAN SLEUTELBEGRIPE

Die verwantskap tussen die onderskeie perikope in die boek blyk nie net uit die breë literêre opbou nie, maar ook uit die herhaling van 'n aantal sleutelbegrippe wat herhaaldelik in die boek voorkom. Op hierdie terrein is daar ook progressie te bespeur.

'n Opvallende aantal werkwoorde vir 'sien' en ander voorstellings waarin die visuele 'n belangrike rol speel, kom in die boek voor (vergelyk Keller 1973:159-162). Reeds in die eerste vers (1:1a) kom **הִיָּט** voor. In 1:3ab is dit Jahwe wat onreg sien (**חָרַאֲנִי** en **חִכִּיט**), maar niks daaraan doen nie. In 1:5a kom **רָאָה** en **נִבֵּט** weer voor. Nou is dit egter 'n opdrag in die meervoud. Wat nou aanskou moet word is die vreemde optrede van Jahwe. Waar die profeet God beskuldig het dat Hy nie sien nie, kom die opdrag dat hulle moet kyk hoe Jahwe werklik aan die werk is. Die beskrywing van die Galdeërs se optrede in 1:6-11 is ook volledig ingestel op die visuele. In 1:13abc kom **רָאָה** en **נִבֵּט** ook voor. Die klem val op die passiewe aanskoue van Jahwe. Daar word dus aangesluit by die gebruik in 1:3ab. Die beskrywing van die optrede van die Galdeërs in 1:15-17 is ook visueel van aard. In 2:1abc is dit vir die eerste keer die profeet wat 'sien'. Die beeld van 'n wag wat op die muur staan versterk die visuele karakter van die boek. In 1c kom die werkwoorde **צָפָה** en **רָאָה** voor, waardeur die visuele op die voorgrond geplaas word. Wanneer die profeet die antwoord van Jahwe ontvang, staan die visuele weer voorop. Die antwoord word twee keer pertinent 'n **וַיִּזְרֹק** genoem (2b en 3a), boonop ontvang die profeet die opdrag om dit op tafels neer te skryf, sodat dit gelees kan word (2bcd). Die vyf wee-

uitroepe (2:6e-20) het 'n visuele karakter, asook die beskrywing van die koms van Jahwe in 3:3-15. In hoofstuk 3 kom נִצָּחָה drie keer voor. In 3:6b kyk God na die nasies, dan spring hulle op van vrees. In 3:7b is dit die profeet wat sien hoe die tente van Kusan en Midian aan die bewe gaan voor die almag van Jahwe. In 3:10a sien die berge Jahwe en begin bewe.

In teenstelling met woorde vir 'sien', kom woorde vir 'hoor' baie min voor. In 1:2b word Jahwe daarvan beskuldig dat Hy nie hoor (וְלֹא תוֹשִׁיעַ) wanneer die profeet om hulp roep nie. In 2:2a antwoord (וַיַּעֲנֵנִי) Jahwe die profeet op sy klag, waardeur gesuggereer word dat die profeet daarna moes luister. Die opdrag om stil te wees voor die Here (2:20ab), dra ook die suggestie van die hoorbare. Dit is opvallend dat vier woorde vir 'hoor' in die laaste perikoop voorkom (שָׁמַעְתִּי שָׁמַעְתָּ in 3:2a; שָׁמַעְתִּי in 3:16a en לִקְוֹל in 16b).

Wanneer werkwoorde vir 'sien' en 'hoor' saam bekyk word, word 'n patroon sigbaar. In die eerste hoofstuk het 'sien' óf betrekking op Jahwe wat die nood passief aanskou, óf op die profeet en sy geesgenote wat gedwing word om die nood as konkrete werklikheid raak te sien. In die tweede hoofstuk verander die toneel. Nou aanskou die profeet God se reddingswerk, ervaar hy hoe God die rolle omkeer. In die laaste hoofstuk word die groot verlossingsdade van God in die verlede visueel voorgestel. Die blik van die profeet verskuif dus in die loop van die boek. Waar hy eers volledig ingestel was op die negatiewe, op Jahwe se afwesigheid en die oorheersing van die goddelose, verskuif sy blik na die positiewe en sien hy God as Redder verskyn. Daar is ook 'n progressie te sien in die gebruik van woorde vir 'hoor'. Aan die begin van die boek is dit God wat nie hoor nie, aan die einde is dit die profeet wat gehoor het en met vertroue voor God buig. Juis op die punt waar die blik van die profeet finaal op God gerig word, kom woorde vir 'hoor' voor. Hy moes eers deur die proses van sien gaan, die negatiewe ervaar, voordat hy sy blik na God kon verskuif en kon hoor hoe God werklik is. Aanvanklik dui die werkwoorde vir 'sien' op die onvermoë van die profeet om God in die moeilike situasie wat hy beleef, raak te sien. Geleidelik word sy horisonne egter verbreed, sodat hy God kan sien soos Hy werklik is. Dit stel hom in staat om met vertroue te reageer, om te 'hoor', om gehoorsaam te buig voor die almag van God.

Die gebruik van vraagpartikels en vraagwoorde is 'n verdere opvallende kenmerk van die boek. In hoofstuk 1 kom vrae voor in 2a (en dit word in 2c veronderstel), 3a (en dit word in 3b veronderstel), 12a, 13c en 17a. Al hierdie vrae het betrekking op die onverstaanbare van Jahwe se optrede. Twee keer (2a en 17a) het die vraag 'n temporele karakter, word geïmpliseer dat die noodtoestand waaroor die profeet kla,

al 'n geruime tyd voortduur en dat daar skynbaar geen hoop is dat dit tot 'n einde sal kom nie. In die tweede hoofstuk kom ook vrae voor (7a, 13a, 18ab en 19c). Hierdie vrae is egter retoriese vrae en die implikasie is telkens positief, naamlik dat Jahwe 'n einde gaan maak aan die heerskappy van die goddelose. In hoofstuk 3 kom 'n drievoudige vraag in 8abc voor. Deur die vraag word beklemtoon dat Jahwe optree teen die magte van chaos. In die gebruik van vrae word daar dus beweeg van 'n bevraagtekening van die heerskappy van God na 'n erkenning van sy almag.

Progressie kom voor in die wyse waarop God aangeroop word. In 1:2a kom die eienaam **יְהוָה** in die vokatief voor. Deur die gebruik van die Verbondsnaam word bepaalde verwagtinge gewek, naamlik dat die Verbondsgod sal optree soos Hy behoort op te tree. Die noodsituasie wat die profeet bedreig, weerspreek egter hierdie eienskap van Jahwe. Hy doen juis die teenoorgestelde. Dit word in 1:12a beklemtoon in die retoriese vraag: 'Is U dan die van altyd af Jahwe nie?'. Die logiese antwoord hierop is 'ja'. **יְהוָה** word boonop gepresiseer deur verskeie ander tradisionele terme waardeur die grootheid van God uitgedruk word (**אֱלֹהֵי קְדוֹשׁ** in 12b en **צוּר** in 12d). **יְהוָה** kom ook in 12c as 'n vokatief voor. Die ironiese is dat Jahwe se optrede al die eienskappe wat in sy Naam opgesluit lê, weerspreek. Hy tree nie op soos die Verbondsgod nie. Hy is nie soos Hy behoort te wees nie, daarom kan Hy nie as **קְדוֹשׁ** 'heilig' beskou word nie. Hy tree nie getrou aan sy aard op nie, daarom is Hy nie 'n skuilplek, 'n veilige vesting in 'n tyd van nood nie. Hy kan dus ook nie **צוּר** 'rots' genoem word nie. Hierdie inkonsekwente optrede van Jahwe gee aanleiding tot die skreiende vraag in 1:17. Wanneer Jahwe weer in 2:2 op die toneel verskyn, praat Hy met die profeet as die Verbondsgod, maar tog ook weer op 'n vreemde manier. Hy openbaar Homself nie soos in ander profetiese boeke as die reddende of veroordelende God nie, maar as die God wat met sy volk en met die wêreld op pad is na 'n bepaalde tyd en bestemming (**קֵץ** en **מוֹעֵד**). In die antwoord self (2:4-5) figureer Jahwe hoegenaamd nie. In die wee-uitroepe, wat beskou kan word as toeligting van die antwoord, speel Jahwe aanvanklik ook geen aktiewe rol nie. Wanneer Hy egter in die derde wee-uitroep (2:12-14) aktief op die toneel verskyn, is dit in die volle grootheid van sy almag. Hy word in 13a **יְהוָה יִצְחָק** genoem, die Here van die leërskaer, die magtige God wat heers oor hemel en aarde. In 14abc is dit hierdie magtige God wat die ganse aarde vul met die heerlikheid van sy magtige teenwoordigheid. In die middelste van die vyf wee-uitroepe verskyn Jahwe op die toneel soos Hy werklik is. Daarmee bevestig Hy dat dit Hy is wat die ondergang van die goddelose bewerkstellig. In 2:20ab word die hele aarde opgeroep om stil te word voor Jahwe, wat nou inderdaad heilig genoem kan word (**יְהוָה בְּהִיבֵל קְדוֹשׁ**), omdat sy optrede strook met dit wat van die Verbondsgod verwag kan word. In Habakuk 3 kom die eienaam **יְהוָה** vyf keer voor

(3:2a en b, 8a,c 18a en 19a). Daardeer word beklemtoon dat die Verbondsgod inderdaad betrokke is by die profeet. Die gedagte word verder ondersteun deur die gebruik van אֱלֹהֵי in 3a en קְרוֹשׁ in 3b. Wanneer al hierdie gebruike vergelyk word, blyk die progressie duidelik. In Habakuk 1 weerspreek die optrede van Jahwe sy wese en moet daar op die ou einde gekonkludeer word dat Jahwe ontrou is aan Homself. Wanneer Hy in Habakuk 2 antwoord, bly Hy aanvanklik op die agtergrond. Hy openbaar Hom tog uiteindelik as die almagtige God wat vanuit sy heilige woonplek heerskappy voer oor die hele aarde. In Habakuk 3 staan die almag van God voorop. In die loop van die boek verskuif die fokus van die skynbare onmag van Jahwe na sy heerskappy oor hemel en aarde.

'n Merkwaardige hoeveelheid woorde vir 'n gewelddadige en onregverdige toestand kom in die eerste perikoop voor, naamlik חֲמָס (2c en 3c), אָנֹן (3a), עָמַל (3b), שׁוֹר (3c), רִיב (3d) en מְרוֹן (3d). Hierdie woorde verwoord die totaliteit van die sosiaal-etiese verval wat die profeet rondom hom opmerk, 'n verval wat te wyte is aan die afwesigheid van Jahwe en die gevolglike heerskappy van die goddelose. Hierdie terme word keer op keer in die boek in herinnering geroep. חֲמָס kom die meeste voor, naamlik in 1:9a, 2:8c, 2:17a en c. אָנֹן word weer in 3:7a gebruik. עָמַל verskyn in 13b. In laasgenoemde geval word רַע parallel met עָמַל gebruik en dus as een van die terme vir die optrede van die goddelose gereken. רַע kom op sy beurt weer in 2:9a en c voor. שׁוֹר word herhaal in 2:17b. Naas die gebruik van naamwoorde in hierdie semantiese veld, kom twee beskrywings van die gewelddadige optrede van die goddelose in die boek voor, naamlik in 1:6-11 en 1:15-17. In die inleiding tot die wee-uitroepe (2:5c-f) en in die eerste vier wee-uitroepe staan die veroordeling van die gewelddadige optrede van die goddelose veroweraar op die voorgrond. In die derde hoofstuk is dit Jahwe wat gewelddadig optree teen die goddelose. Dit blyk uit hierdie oorsig dat 'n groot konsentrasie woorde vir gewelddadige optrede in die eerste perikoop voorkom, gevolg deur beskrywings van die optrede in 1:5-11 en 1:12-17. Soos die boek progresseer, word die terme al minder gebruik. In hoofstuk 2 word 'n oordeel oor dié optrede uitgespreek. In hoofstuk 3 word die bordjies verhang en is dit Jahwe wat teen die geweldenaar optree. In die gebruik van hierdie terme en beelde is die verskuiwing in die fokus, weg van die geweld af en na God toe, duidelik sigbaar.

'n Interessante patroon kan waargeneem word in die voorkoms van woorde wat afgelei is van יָשַׁע. In 1:2c beskuldig die profeet Jahwe daarvan dat Hy nie red nie (לֹא תוֹשִׁיעַ). In die laaste perikoop kom naamwoorde wat van hierdie stam afgelei is, vier keer voor. In drie van die gevalle (8e, 13a en 13b) word beklemtoon dat Jahwe inderdaad die Verlosser is. In 18b word na Hom verwys as אֱלֹהֵי יִשְׁעֵי,

waardeur geïmpliseer word dat Hy ook aan die treurende profeet verlossing geskenk het. Die perspektief van die profeet het dus verander. Waar Hy God aanvanklik gesien het as onmagtig, beskou hy Hom teen die einde as Verlosser.

תּוֹרָה en מִשְׁפָּט is twee sleutelbegrippe wat 'n groot rol in die boek speel. Albei kom die eerste keer in 1:4ab voor. מִשְׁפָּט kom ook in 1:4d voor. Uit die eksegeese het dit geblyk dat die twee terme hier verwantskap toon met die gebruik daarvan in die wysheidstradisie. Dit het betrekking op Jahwewoorde. In 1:2-4 is die implikasie dat die stem van Jahwe stil geword het in 'n wêreld waar onreg en verdrukking hoogty vier. In 1:7b kom מִשְׁפָּט weer voor. Nou word dit egter op die goddelose Galdeërs van toepassing gemaak. Terwyl die stem van Jahwe na die oordeel van die profeet stil geword het, reageer Jahwe deur mag aan die goddelose Galdeërs te skenk. Hulle, wat net een wet (מִשְׁפָּט) en een trotsheid (שָׁאֵת) ken, word as't ware die stem van Jahwe in 'n ontaarde wêreld. In 1:12cd kom מִשְׁפָּט saam met הוֹרֵי־הַיָּם voor. Beide toon verwantskap met die wysheidsliteratuur en dui op 'n woord van Jahwe af, 'n woord wat veronderstel is om rigting te gee, om orde te bring, om op te voed. Die verskriklike is dat Jahwe die goddelose Galdeërs vir hierdie doel gebruik. Jahwe se stem is nie stil soos die profeet in 1:2-4 gedink het nie, maar Hy praat deur die goddelose. Hy praat op 'n totaal onbegryplike manier. In 2:2a reageer Jahwe vir die eerste keer in die boek met 'n direkte Jahwewoord. Wanneer hierdie woord in sy volle konsekwensies uitgespel is (2:2b-20) en deur die profeet deurdink is (3:1-19), kan berusting plaasvind. Eers dan kom die besef dat Jahwe se stem nie stil is nie, maar soms uit onverwagte oorde opklink.

Twee van die mees sentrale begrippe in die boek is die verwysing na die רָשָׁע en die צַדִּיק. Beide kom in 1:4c voor. Elk van hierdie begrippe speel deur die res van die boek 'n deurslaggewende rol. Wanneer hierdie rol bestudeer word, moet nie net na die terme as sodanig gekyk word nie, maar ook na ander terme wat dieselfde begrippe omskryf. Slegs dan kan die rykdom van nuanseringe wat aan hierdie terme geheg word, na waarde geskat word. Die צַדִּיק is die mens wat in die regte verhouding met God leef, die רָשָׁע diegene wat God verwerp en self oor hulle lewe heerskappy wil voer.

In 1:2-4 tree die profeet op as segsman vir die צַדִּיק. Nadat hy die totale sosiaal-etiese verval van die samelewing beskryf het, kom hy tot die gevolgtrekking dat die goddelose die regverdige omsingel. Die regverdige, wat na die wil van God wil leef, word van alle kante bedreig. Wanneer Jahwe in 1:5-11 op die klag van die profeet reageer, kom daar oënskynlik 'n anakronisme voor. Geen vermelding van die רָשָׁע kom voor nie, maar die opkoms van die Galdeërs word as 'n immanente gebeure

beskryf. Eksegete wat vanuit 'n historiese perspektief na die perikoop kyk, ervaar probleme met die verwysing na die Galdeërs. Selfs Gowan (1976:36), wat oor die algemeen 'n literêre benadering volg, beskryf 1:5-11 as 'n onbevredigende antwoord op 1:2-4. Volgens hom is 1:5-11 moontlik die eerste openbaring aan die profeet. As gevolg van die profeet se skok dat Jahwe so 'n wrede volk in sy diens kan gebruik, het hy die openbaring van 'n inleidende klag voorsien. Hierdie en talle ander standpunte oor 1:5-11 (vergelyk hoofstuk 2), hou egter nie rekening met die literêre funksie van die verwysing na die Galdeërs nie. Die profeet het pas gekla dat die goddelose die regverdige omsingel, nou kondig Jahwe aan dat Hy die Galdeërs bystaan in hulle veroweringsveldtogte. Jahwe help dus mee aan die omsingeling van dië regverdiges. Die ergste van alles is dat hierdie bese mag hulle eie krag tot god maak en Jahwe glad nie ken nie. Op hierdie wyse word die Galdeërs verteenwoordigers van die goddelose, goddelose *par excellence*. Die dilemma waarmee die profeet worstel word daardeur onderstreep. In die verwysing na die Galdeërs gaan dit in die eerste plek dus nie om 'n historiese werklikheid nie, maar om 'n 'vervoermiddel' vir die boodskap. Die vreemde antwoord wat die profeet ontvang, is dus geen anakronisme nie, maar 'n doelbewuste tegniek van die skrywer om aandag te trek. Daardeur word die nood wat die regverdige ervaar, geïntensiveer.

In 1:12-17 word **רָשָׁע** en **צַדִּיק** weer teenoor mekaar gestel (13d). Uit hierdie perikoop blyk dit duidelik dat die verwysing na die Galdeërs in die vorige perikoop verstaan is as 'n verwysing na die goddelose. In 12cd word met 'n 3 manlik enkelvoud pronominale suffiks terugverwys na die Galdeërs in 1:5-11. In vers 13 word hulle weer as die goddelose beskryf. Soos in 1:2-4, ervaar die profeet dat die regverdige uitgelewer is aan die goddelose, terwyl Jahwe swygend toekyk. In 2:1-20 word daar nie by name na die **רָשָׁע** verwys nie, maar die goddelose figureer wel sterk in die perikoop. In 2:4abc word daar 'n sterk kontras geskep tussen die optrede van die arrogante veroweraar wat onder die oordeel van Jahwe staan (**הַגָּה עֲפָלָה לֹא בֹרַשְׁרָה נִפְשׁוּ בֹרַצַּדִּיק**) en die **צַדִּיק** wat die lewe sal behou as hy getrou bly (**בְּאֲמִינָתוֹ יִחְיֶה**). Hierdie vers vorm 'n keerpunt in die boek, want van hier af gaan dit al slegter met die goddelose en al beter met die regverdige. Die een oor wie die wee-uitroepe in 2:6-20 uitgespreek word, moet gesien word as die goddelose, arrogante veroweraar wat optree net soos hy wil. Uiteindelik sal hy sy lewe verloor. In 3:1-19 word die **צַדִּיק** nie by name genoem nie. Die profeet tree weer as segsman vir die regverdiges op. Hy onthou die groot daad van God in die verlede, veral dat God in die verlede die **רָשָׁע** vernietig het (3:13c-14c). Dit maak dit vir hom moontlik om aan God vas te hou in die hede.

Wanneer al die verwysings na צדיק en רשע beskou word, blyk die progressie duidelik. By die goddelose is daar, na hulle aanvanklike heerskappy, geleidelik 'n agteruitgang te bespeur wat uitloop op hulle vernietiging. By die regverdiges is daar weer vooruitgang. Waar hulle aanvanklik totaal onmagtig is, kan hulle uiteindelik triomfeer in die wete dat God regeer.

'n Sentrale gedagte wat ten nouste by die verwysing na die goddelose aansluit, is die beskrywing van die goddelose veroweraar as eimagtig. Hy erken nie die gesag van Jahwe nie, maar maak sy eie krag sy god. Dié verwysing kom voor in 1:11b. Spore daarvan is ook te sien in die beeld van die goddelose as 'n visserman wat ongenaakbaar ander in sy nette uitsleep (1:15-17). Daar word pertinent vermeld dat die veroweraar vir sy nette offers bring, omdat hy deur hulle rykdom versamel (1:16a-d). Dit kom ook neer op selfverheerliking. Hierdie beskrywings is oënskynlik geïsoleerd. Wanneer die goddelose egter in 2:4a beskryf word as עפלה 'arrogant' en in 2:5b as 'n גבר יהיר 'hoogmoedige man', word aangesluit by hulle selfverheerliking. In die eerste vier wee-uitroepe word hulle eimagtige optrede ook telkens beskryf, met die nuanse daarby dat die optrede tot 'n einde sal kom. Hierdie selfverheerliking blyk uiteindelik in die vyfde wee-uitroep (2:18-19) futiel te wees. Die vyfde wee-uitroep dien as hoogtepunt van die reeks wee-uitroepe en kan nie as 'n latere toevoeging beskou word nie. Juis deur afgodediensars te veroordeel, word die goddelose van alle gesag ontnem en staan hulle weerloos voor Jahwe in sy heilige tempel (2:20). Hulle het geen gesag nie, ook geen sekuriteit waarop hulle kan steun nie. Alles waarop hulle hoop is blote mensewerk. Dit is geen wonder dat hulle verkrummel voor die aanslag van Jahwe nie (3:13c-14).

Wanneer hierdie oorsig oor die herhaling van sleutelbegrippe oorsigtelik beoordeel word, staan 'n aantal opvallende kenmerke uit:

- * Al die begrippe, met die uitsondering van die selfverheerliking, het hulle oorsprong in 1:2-4. Die eerste klag van die profeet lê as't ware die grondslag vir die verstaan van die boek. Daar word die breë lyne wat in die boek voorkom, alreeds aangetref.
- * Daar word egter nie by die eerste klag vasgesteek nie. Duidelike progressie is by elkeen van die brgrippe te bespeur. Dié progressie verloop so dat die perspektief van die profeet van homself, die onreg en die goddelose af verskuif na Jahwe toe.

Die rede vir die progressie in die verloop van die boek, moet gesoek word in twee sentrale temas wat soos 'n goue draad deur die hele boek loop.

10.4 SENTRALE TEMAS

In die vorige paragraaf is aandag geskenk aan die belangrikste sleutelbegrippe wat deur die hele boek 'n rol speel. Hierdie begrippe staan in diens van twee sentrale temas wat die boodskap van die boek dra. Dit sal sekerlik moontlik wees om ook ander temas uit te sonder as van groot belang in die boek. In die lig van die literêre analise staan twee temas egter sentraal, naamlik *temporele spanning* en die *rol van Jahwe, die goddelose en die regverdige* in die geheelstruktuur.

10.4.1 Temporele spanning

Die boek Habakuk word ingelei met die vraag עַרְאָנָה 'hoe lank nog?' (1:2a). Met hierdie vraag word onmiddelik deurgedring tot die hart van die probleem waaroor dit in die boek gaan, naamlik die huidige chaotiese toestand wat dit vir die profeet onmoontlik maak om die hand van God in sy lewe en die lewe van sy volksgenote raak te sien. Deur die vraag 'hoe lank nog?' word die profeet en die leser gekonfronteer met die wêreld om hom, 'n wêreld waarin die hand van God nie duidelik raakgesien kan word nie, 'n wêreld waarin dit lyk of die goddelose die oorhand gekry het. Die probleem van die heerskappy van God in die hede word daarmee aan die orde gestel.

Die probleem van die rol van God in die hede word in 1:5-11 nog meer akuut wanneer dit blyk dat God op die punt staan om die Galdeërs op te wek. Die Galdeërs was vir enige Judeër sinoniem met bloedvergiëting, geweld en goddeloosheid, want dit was aan die hand van hierdie volk dat die Judeërs finaal verslaan is, Jerusalem en die tempel verwoes is en die volk in ballingskap weggevoer is. Wanneer die profeet met die probleem van sy huidige omstandighede worstel, ontvang hy die ontstellende nuus dat God aan die kant van die goddelose is.

Dit is die rede waarom die temporele spanning in 1:12-17 ondraaglik word. In 12a word Jahwe as't ware daarin herinner dat Hy nog van altyd af Jahwe is (הָלוֹא אֱתָא יְהוָה מִקִּדְמוֹת). Jahwe word herinner aan sy ewige trou teenoor sy verbondsvolk, 'n trou wat die waarborg is van hulle voortbestaan (לֹא נִמְרֹת). Jahwe se optrede verontagsaam egter hierdie trou. Hy behandel die regverdiges soos stomme diere wat geen beskermer het nie. Hy lewer hulle eenvoudig uit aan die goddelose. Daarom eindig die perikoop met 'n vraag wat temporele implikasies het (17ab). Die vraag bestaan uit 'n unieke inleidende partikel (הֲעַל כֵּן). Dit is die enigste keer dat die vraagpartikel saam met die redegewende partikel voorkom. Die konkluderende

vraag is egter kontekstueel relevant. Die goddelose geniet 'n skynbaar onstuitbare oormag, daarom ontstaan die vraag of hy maar vir altyd (רְתִמִּיר) sal voortgaan om nasies meedoënloos om die lewe te bring. Die temporele partikel staan sintakties op 'n vreemde plek en verkry daardeur besondere klem. Die temporele spanning bestaan dus daarin dat Jahwe nie reddend ingryp nie, daarom bestaan die gevaar dat die huidige noodsituasie onbepaald sal voortduur.

Met die vraag in 1:17 word die eerste fase van die boek afgesluit. In 1:2-17 val die klem op die huidige noodsituasie wat die profeet (en die regverdiges saam met hom) beleef. In hierdie noodsituasie ervaar hulle dit dat God afwesig is. Hy, wat die waarborg behoort te wees dat hulle nie sterf nie, gee hulle juis oor aan die dood.

In 2:1-20 word 'n tweede fase in die boek betree. In 2:1 berei die profeet hom voor om 'n antwoord van Jahwe te ontvang. Hy wag angstig soos 'n wagter op die stadsmuur dat Jahwe in die hede 'n antwoord sal verskaf waardeur die spanning verlig kan word.

Wanneer Jahwe antwoord, word die temporele spanning egter nie verlig nie, maar geïntensiveer. Jahwe se antwoord het naamlik betrekking op die toekoms! In 2:2bcd ontvang die profeet die opdrag om die antwoord neer te skryf, sodat die wat dit lees, kan weet hoe hulle moet 'hardloop'. Laasgenoemde verwys na die korrekte lewenshouding voor God. In 2:3ab word dit duidelik waarom die antwoord neergeskryf moet word. Die antwoord het nie direkte betrekking op die hede nie, maar is bedoel vir die מוֹעֵד en die קֶץ wat Jahwe bepaal het. Die antwoord het dus 'n eskatologiese karakter, dit het betrekking op die eindtyd. Hier word dus 'n antwoord verskaf op die vraag עַד-אָנָּה en רְתִמִּיר . . . הָעַל בֵּן. Hoewel die Here met sy profeet en met die wêreld op pad is na die einde toe, moet die profeet in die hede 'wag' (תִּכְוֶה) op die vervulling van die woord. In 2:4c word meer gesê oor die wyse waarop die regverdige moet wag, naamlik met volharding (בְּאַמִּירָתוֹ). Die oordeel wat in 2:4ab en 5ab oor die goddelose uitgespreek word en die toeligting daarvan in die wee-uitroepe, verlig nie die temporele spanning nie, want ook dit het betrekking op die toekoms.

Deur die antwoord van Jahwe word die profeet se probleem nie opgelos nie. Hy word steeds gekonfronteer met die werklikheid van die hede. Wat wel gebeur is dat sy perspektief verander. Dit word weg van die goddelose en die probleme af op die almagtige God gerig, die God wat in die hede in sy heilige tempel is, voor wie die hele aarde moet stil word. Hiermee word 'n tweede fase in die boek afgesluit. Jahwe tree aktief toe, maar sy toetrede het 'n eskatologiese karakter. Eers op die tyd wat

God bepaal het, sal sy heerskappy 'n sigbare werklikheid word. Habakuk 2:1-20 word dus primêr op die toekoms gerig.

In Habakuk 3 is 'n interessante ontwikkeling ten opsigte van die temporele spanning sigbaar, 'n ontwikkeling wat uiteindelik daartoe lei dat die spanning ontlont word. In 3:2ab buig die profeet in gehoorsaamheid en met ontsag voor Jahwe, want hy het gehoor wat Jahwe beplan. Hy weet nou Jahwe is magtig, maar die temporele spanning bestaan steeds. Die profeet is steeds in die hede met die werklikheid van die oënskynlike oormag van die goddelose gekonfronteer. Daarom volg daar in 3:2cde 'n dringende gebed dat God in die hede sal ingryp en sy verlossingsdade 'n werklikheid sal maak. Die gebed is dat God Hom in die hede moet openbaar soos Hy werklik is, as 'n God van ontferming. Wanneer die profeet die gebed tot God rig om te onthou (תִּזְכֹּר), onthou hy in sy eie gemoed die groot daad van God.

In die teofanie (3:3-15) verskuif die fokus dus na die verre verlede. In argaïese terme word die groot daad van God in die verlede in herinnering geroep. Die profeet onthou dat Jahwe by die 'geboorte' van sy volk in sy almag teenwoordig was. Deur die verlede in herinnering te roep, word die temporele spanning tot breekpunt gerek. Die argaïese beskrywing word doelbewus gebruik as paradigma vir die optrede van God in die toekoms. Die veronderstelling is dat God weer kan doen wat Hy eenmaal gedoen het. Dit wat Hy vir sy volk tydens die uittoeg en by Sinai gedoen het, kan Hy weer doen. Hy het eenmaal die heerskappy van die goddelose vernietig, Hy kan dit ook in die profeet se tyd doen.

In 3:16a-f word die temporele spanning tot 'n hoogtepunt gevoer. Wanneer die profeet deur sy herinnering aan die groot daad van God in die verlede, besef wat die implikasies daarvan vir die hede is, reageer hy met vrees. Hy besef dat hy rustig moet wag (אָנִי) op die tyd wat God bepaal het. Hy besef dat hy in die hede moet doen wat God in 2:3 beveel het. Hy moet wag dat God se dag van afrekening aanbreek. Hy moet volhard (2:4c). In hierdie gehoorsame reaksie van die profeet het sy perspektief finaal verskuif van die goddelose en die moeilike omstandighede van die hede af, na God toe. Die wete dat Jahwe magtig is, dat Hy inderdaad is soos die profeet Hom in herinnering geroep het, bring die gehoorsame, berustende volharding. Die kringloop word voltooi. Nou is die profeet nie meer 'n klaer nie, maar 'n belyer. Hy is nie meer vol wanhoop nie, maar vol vertroue. In sy worsteling met die God van verlede, hede en toekoms het sy perspektief verskuif van die 'hoe lank nog?', na die God wat hom sterkte gee, sy voete soos die van 'n ribbok maak en hom in staat stel om met vertroue die hoogtes aan te durf. Teenoor die עַד־אֲנִי van 1:2 staan die אֶעֱלֶה וְאֶגִּילָה van 3:18. Teenoor die twyfelvrae, staan die onvoorwaardelike geloofsuitspraak.

Dit is duidelik dat Habakuk 3 'n derde fase in die boek verteenwoordig, naamlik die fase waar die temporele spanning ontlont word deur 'n herinnering aan die groot daad van God in die verlede as paradigma vir sy optrede in die toekoms. Deur die herinnering aan die verlede word die fokus finaal op die almag van God gevestig, daarom kan die profeet reageer met 'nugtans'. Hy is steeds met die hede gekonfronteer, maar nou op so 'n wyse dat hy hom nie meer teen die goddelose blindstaar nie, maar op God vertrou. Hy het tot die besef gekom dat God se ingrype in die wêreld nie altyd geskied wanneer 'n mens dit wil hê en soos 'n mens dit voorsien nie.

10.4.2 Die rol van Jahwe, die regverdige en die goddelose

Daar is reeds in 10.3 gewys op die belang van die herhaling van die Naam van God en die voorkoms van die terme **רָשָׁע** en **צַדִּיק** in die boek. Wat nou van belang is, is om te kyk hoe die elemente met mekaar verbind om die rol van Jahwe, die regverdige en die goddelose in die struktuur van die boek te beklemtoon.

In 1:2-4 bekla die profeet sy nood by Jahwe. Die rede vir sy nood is geleë in die passiwiteit van Jahwe. Hoewel die profeet, as verteenwoordiger van die **צַדִּיק**, wanhopig sy lot bekla, raak God nie betrokke nie. Hy hoor nie en Hy red nie. Inteendeel, hy kyk passief toe hoe die hele samelewing ineenstort. Boonop het sy stem stil geword, is daar geen ordeskeppende en rigtinggewende woord uit sy mond te hoor nie. Die resultaat hiervan is dat die goddelose magtig is en die regverdige ly. Die goddelose omsingel die regverdige, daarom is daar vir laasgenoemde geen uitkoms nie.

In 1:5-11 tree die regverdige tydelik op die agtergrond, maar daar is progressie te bespeur in die rol wat Jahwe en die goddelose speel. Die verrassende wat hier beklemtoon word, is dat Jahwe self aan die kant van die goddelose is. Hy is aktief betrokke by die sukses wat die goddelose Babiloniërs behaal. Die gebruik van die term **כַּשְׂדִּים** beklemtoon die krag van die goddelose. Die Galdeërs tree hier op as verteenwoordigers van die goddelose (en hoe goed kan die Galdeërs nie die goddelose verteenwoordig nie!). Die Galdeërs was wyd bekend as 'n besondere wrede nasie. Dit is juis deur hulle toedoen dat die volk van God ondergegaan het. Deur spesifiek na die Galdeërs te verwys, word die probleem waarmee die profeet worstel, akuit op die voorgrond geplaas.

Die rol van Jahwe, die goddelose en die regverdige word in 1:12-17 opnuut beklemtoon. Op ironiese wyse word die grootheid van God bely deur van terme

gebruik te maak waardeur sy almag beklemtoon word. Hy is die heilige, daarom kan sy volk nie sterf nie. Juis hierdie God laat egter die kwaad ongestraf verbygaan. Hy laat die goddelose toe om die regverdige te verslind. Die eimagtige optrede van die goddelose word beskryf. Die perikoop word afgesluit met 'n skreiende vraag of die goddelose vir altyd met sy gewelddadige gedrag sal kan voortgaan. Twee pole word in die perikoop teenoor mekaar gestel. Aan die een kant staan Jahwe van wie die regverdige 'n bepaalde manier van optrede verwag. Aan die ander kant staan die goddelose wat doen net wat hy wil. Tussen die twee pole staan die profeet, wat vra na die sin van dit alles. Die vraag waarom Jahwe nie handelend ingryp ten behoewe van die regverdige nie, bereik hier 'n dieptepunt.

In 2:1-20 reageer Jahwe op die klag van die profeet. 2:1 het die karakter van 'n skakelvers tussen die voorafgaande vraag en die antwoord van Jahwe in 2:2-20. In 2:2-3 word die eskatologiese karakter van die antwoord beklemtoon. God bevestig dat Hy met sy volk en met die wêreld op pad is na 'n eindbestemming toe. Hy gaan egter optree op sy tyd en op sy manier. Wat God in die tussentyd van die regverdige verwag, is dat hy sal loop in die voetspore van Jahwe en dat hy sal wag op die tyd wat Jahwe bepaal het. Daardeur bevestig Jahwe dat Hy nie passief is nie, maar dat Hy magtig is. Hy is aktief betrokke by die wêreld, maar op sy manier.

In 2:4a-5b volg die eintlike inhoud van die antwoord wat die profeet ontvang. Hierdie antwoord het die karakter van 'n oordeelsuitspraak oor die goddelose en 'n heilsuitspraak vir die regverdige. In 2:4ab word beklemtoon dat die vermetele, arrogante veroweraar onder die oordeel van Jahwe staan. Dit word in 5ab bevestig, wanneer die hoogmoedige man se magswellus veroordeel word. Hy sal nie kan standhou nie. Reg in die middel van hierdie veroordeling van die goddelose, word 'n belofte teenoor die regverdige gemaak. As hy volhardend getrou bly, sal hy die lewe behou. Daardeur word 'n skerp kontras tussen die regverdige en die goddelose geteken. In hierdie twee verse bereik die boek 'n keerpunt, terwyl die verwysing na die regverdige struktureel en inhoudelik nog meer beklemtoon word en as die skarnier beskou kan word waarom die boek geweef is. Hier vind 'n omkeer van rolle plaas. Net in die voorafgaande perikoop is die lewe van die regverdige bedreig, nou ontvang hy die belofte van die lewe. In die voorafgaande perikoop is die goddelose magtig, hier word 'n oordeel oor hom uitgespreek. In die vorige perikoop was Jahwe passief, nou tree Hy handelend op die voorgrond. Wat God van die regverdige vra, is dat hy getrou sal bly, al is die omstandighede teen hom. Wie getrou bly tot die einde toe, sal die lewe behou. Die probleem waarmee die profeet worstel, word nie opgelos nie, maar die regverdige ontvang die versekering dat God uiteindelik die goddelose aan die pen sal laat ry.

In die wee-uitroepe (2:5c-20) word die omkeer van rolle, waarvan reeds in 2:4-5b sprake was, tot 'n hoogtepunt gevoer. Die wee-uitroepe word voorafgegaan deur 'n inleiding (5c-6d) waarin die onversadigbare magshonger van die goddelose beklemtoon word. Hierdie magshonger is egter futiel. Die nasies wat nou deur die goddelose verower word sal teen hom draai en uiteindelik sy ondergang bewerkstellig. Reeds daardeur word die omkeer van rolle sigbaar. Die omkeer van rolle is die sentrale tema van die wee-uitroepe. Telkens word beklemtoon dat daar met die goddelose gedoen sal word soos hulle aan die ander volke gedoen het. Op 'n strategiese plek (die middelste van die vyf wee-uitroepe) word bevestig dat dit Jahwe is wat die rolle omkeer. Hy is aktief betrokke by die ondergang van die goddelose. Hy is die magtige God voor wie die hele aarde stil moet word.

In 3:1-19 word die tema van die oorwinning van Jahwe oor die goddelose tot 'n hoogtepunt gevoer. Die hoofstuk word gegiet in die vorm van 'n reaksie van die profeet op die antwoord van God in 2:1-20. Die grootste gedeelte van die perikoop is 'n teofanieskildering (verse 3-15), waarin die groot daad van God in die verlede in herinnering geroep word. Jahwe voer 'n stryd teen die nasies. Sy uiteindelige doel is om die goddelose heeltemal te vernietig. Die perikoop sluit af met 'n vertrouensuitspraak van die profeet. Ongeag die omstandighede wat hy tans ervaar, sal hy vashou aan Jahwe en in Hom jubel. Die temas wat in 2:1-20 aangeraak is, word hier tot 'n hoogtepunt gevoer. Die regverdige wat wag op die koms van Jahwe, kan dit met vertroue doen. Die God wat eenmaal sy magtige daad aan sy volk getoon het, kan weer verlossing skenk. Die einde van die boek vorm tegelykertyd 'n klimaks en ook die teenpool van die begin. Teenoor die twyfel in 1:2-4 staan die vertroue in 3:16-19.

Uit hierdie oorsig blyk dit dat Jahwe, die goddelose en die regverdige in elke perikoop 'n rol speel. Die rol wat gespeel word, word weer gekenmerk deur die ommeswaai wat in 2:1-20 intree. Daar vind in al drie gevalle 'n omkeer van rolle plaas. Jahwe se rol verander van die passiewe, na die Een wat aktief by die verlossing van sy volk betrokke is. Die rol van die goddelose verander van die een wat as magtige verdrukker optree, na die een wat onder die oordeel van God staan en verdelg gaan word. Die rol van die regverdige verander van die een wat ly en gevolglik in wanhoop verkeer, na die een wat onvoorwaardelik op God vertrou. Die ommeswaai is veroorsaak deur die verskuiwing in die perspektief van die profeet, weg van die goddelose af na God toe.

10.4.3 Samevatting

Die temas van temporele spanning en die rol van Jahwe, die goddelose en die regverdige loop soos 'n draad dwarsdeur die boek. Daardeur word die onderskeie perikope op betekenisvlak verbind. Dit bevestig dat die boek 'n literêre eenheid vorm.

10.5 RAAMWERK EN FOKUS

Dit is uit bogenoemde analise duidelik dat die struktuur van die boek op betekenisvlak bestaan uit twee teenoorgestelde pole, naamlik 1:2-4 en 3:1-19. Die eerste pool verteenwoordig die wanhoop van die regverdige wat ly aan die hand van die goddelose. Die tweede pool verteenwoordig die vertrouwe van die mens wie se perspektief verskuif het van die goddelose af na God toe. Die beweging van die een pool na die ander een word moontlik gemaak deur die gebeure wat in die fokus of draaipunt (2:1-20) beskryf word. Jahwe is met sy volk en met die wêreld op pad na die eskatologiese eindbestemming. Die arrogante goddelose sal sy verdiende loon kry. Die regverdige sal egter die lewe behou as hy in die tussentyd, in die op-pad-wees na die bestemming toe, in alle opsigte aan Jahwe getrou bly.

Die verskillende perikope in Habakuk sluit bymekaar aan, maar die opbou is eerder 'logiesch dan kronologiesch' (Deden 1953:253). Die perikope is tematies gerangskik. Dit gaan in die boek ten diepste om die vraag waarom Jahwe, as Hy die heilige God is, die goddelose toelaat om ongehinderd sy gang te gaan. Op hierdie vraag kan geen klinkklare antwoord gegee word nie, maar in die profeet se worsteling met God verskuif sy fokus na God toe. Dit stel hom in staat om aan die einde met vertrouwe te reageer.

Op betekenisvlak vertoon die boek 'n antiteties-konsentriese struktuur. In 1:2-4 word die probleem gestel. Deur die beskrywing in 1:5-11 word die probleem akuut wanneer dit blyk dat Jahwe aan die kant van die goddelose is. Die probleem bereik die dieptepunt in 1:12-17 waar Jahwe en die goddelose teenoor mekaar gestel word en die skynbare onmag van Jahwe gekontrasteer word met die eiemagtige optrede van die goddelose. Die keerpunt word in 2:1-20 beskryf. Na 'n inleidende opmerking oor die eskatologiese aard van die antwoord van Jahwe, word die ondergang van die goddelose in 2:4ab en 5ab aan die orde gestel. Die regverdige sal egter die lewe behou as hy getrou bly (2:4c). In 2:5c-20 tree Jahwe handelend op die voorgrond as die een wat verantwoordelik is vir die omkeer in rolle. Die omkeer van rolle vind 'n hoogtepunt in 3:1-19. Die vertrouensuitspraak in hierdie perikope staan teenoor die

wanhopige klag in 1:2-4. Jahwe is die magtige God wat oor alles en almal heers, daarom is dit die moeite werd om op Hom te vertrou.

Hierdie struktuur kan skematies soos volg voorgestel word:

P	A 1:2-4 PROBLEEM: WANHOOP	H
O	Jahwe passief, goddelose sterk, regverdige ly	E
O	B 1:5-11 PROBLEEM VERERGER	D
L	Jahwe help goddelose, goddelose magtig	E
1	C 1:12-17 PROBLEEM AKUUT	
	Jahwe onmagtig, goddelose sterk, regverdige ly	

K	D 2:1-3 REDDING IS NABY	T
E	Jahwe reageer	O
E	E 2:4-5b DIE ANTWOORD VAN JAHWE	E
R	Goddelose gaan tot niet, regverdige leef	K
P	D ¹ 2:5c-6d DIE EINDE IS IN SIG	O
U	Onderdrukte reageer	M
N	C ¹ 2:6e-20 JAHWE KEER DIE ROLLE OM	S
T	Jahwe magtig, goddelose swak	

P	B ¹ 3:1-15 JAHWE BEHAAL DIE OORWINNING	V
O	Jahwe help regverdige, goddelose swak	E
O	(= Jahwe aktief, goddelose word vernietig)	R
L	A ¹ 3:16-19 ONVOORWAARDELIKE VERTROUE	L
2	Jahwe help regverdige, regverdige vertrou	E
	(= vertrou ten spyte van)	D
	(= kan in die hede op God vertrou)	E

10.6 GENRE EN TEKSFUNKSIE

Die literêre eenheid van die boek Habakuk is nie net geleë op formele en betekenisvlak nie, maar ook in die wyse waarop die verskillende perikope mekaar opvolg. In die eksegese van die onderskeie hoofstukke is aandag geskenk aan die genre van die betrokke perikope. Nou moet gekyk word of die opeenvolging van genres 'n bydrae lewer tot die beter verstaan van die boek.

Habakuk 1:1 vertoon tipiese kenmerke van 'n profetiese boekopskrif, hoewel biografiese besonderhede ontbreek. Die verrassende is egter dat die inhoud van sy

boek **הַמִּשְׁא** genoem word. **מִשָּׂא** word gewoonlik met 'n oordeelspreuk oor ander volke in verband gebring (vergelyk die gebruik van die term in Jesaja). Wanneer die boek dus in die opskrif 'n **מִשָּׂא** genoem word, maak dit bepaalde verwagtinge by die hoorders wakker. Wat verwag kan word is 'n Jahwewoord gerig teen 'n goddelose volk, 'n woord waarin heil vir die volk van God afgekondig word. Dié verwagting word nog verder versterk deurdat Habakuk spesifiek **הַנְּבִיא** genoem word. Van hom kan die hoorders 'n bepaalde manier van optrede verwag.

Wanneer Habakuk in 1:2-4 aan die woord kom, gebeur die verrassende. Hy begin sy boek nie met 'n orakel teen vreemde oorheersing of selfs sonde in eie geledere nie, maaar met 'n klag oor die passiwiteit van Jahwe, sy onvermoë om verlossing te skenk. Jahwe doen wat nie van Hom verwag word nie, daarom tree samelewingsverval in en omsingel die goddelose die regverdige. Dit is verrassend dat Habakuk met 'n klaaglied begin. Hy klink glad nie soos 'n profeet nie. Die klaaglied is 'n bekende genre. Daardeur word onmiddelik bepaalde verwagtinge opgewek. Gewoonlik eindig 'n klag op 'n positiewe noot. Selfs deur net sy nood te bekla, het die bidder reeds verligting ervaar. By Habakuk eindig die klag egter stomp. Slegs die uitstort van die nood kom voor. Van 'n bepaalde gebed om hulp of 'n positiewe wending aan die einde, is daar geen sprake nie.

In 1:5-11 volg 'n reaksie van Jahwe. Wat hier verwag kan word, is 'n onheils- of heilsorakel. Die plegtige taalgebruik aan die begin van die perikoop skep verwagtinge dat Jahwe handelend op die voorgrond sal tree. Die onverwagse is dat Jahwe aankondig dat Hy juis aan die kant van die goddelose is. 1:5-11 funksioneer binne die konteks dus as 'n intensivering van die noodsituasie.

Dit word in 1:12-17 bevestig deur die hernieude klag. Ook hierdie klag vertoon nie die geykte elemente van die klaaglied nie. Veral opvallend is die voorkoms van 'n beskrywing van die gewelddadige optrede van die goddelose in die vorm van 'n beeld uit die vissermanslewe (1:15-17). Dit is 'n vreemde element binne 'n klaaglied, maar literêr funksioneel. Dit dien as beklemtoning van die beskrywing in 1:5-11. Daardeur word die nood nog verder verhoog en bereik dit 'n dieptepunt.

In 2:1-20 verskyn Jahwe handelend op die toneel en kom die tipiese inleidingsformule tot 'n Jahwewoord voor. Jahwe se antwoord is verrassend. In terminologie wat eie is aan die wysheidsliteratuur, word opdragte gegee oor die wyse waarop die Jahwewoord bewaar moet word en oor die eskatologiese aard daarvan. Die antwoord van Jahwe in 2:4-5b herinner aan 'n wysheidsspreuk. Daarin word die ondergang van die goddelose aangekondig, maar heil vir die regverdige

belowe mits hy getrou bly. Die wee-uitroepe wat volg is literêr funksioneel. 'n Uitroep wat gewoonlik met 'n begrafnis geassosieer word, word hier gebruik om die einde van die magtige veroweraarsvolk aan te kondig. Ook dit is 'n verrassende element.

Die mees opvallende kenmerk van 3:1-19 is die eie opskrif. Volgens die opskrif kan dit wat volg as 'n תפלה getipeer word. Dit skep verwagtinge oor die aard van die perikoop. Nou is die profeet nie meer besig om Jahwe te beskuldig nie, maar hy wend hom in gebed tot Jahwe omdat hy te wete gekom het dat Jahwe nie passief en onbetrokke is nie. Die musikale aanwysings in die lied suggereer dat dit bedoel is vir die gemeente wat onder die besef van God se almag gekom het. Habakuk 3 kan as 'n himne beskou word, waarvan die middelste deel uit 'n teofanie bestaan. Die funksie van die teofanie is om te herinner aan die groot daade van God in die verlede. Soos reeds in die vorige paragrafe gesien, is hiedie herinnering funksioneel. Die perikoop eindig met 'n vertrouensuitspraak wat teenoor die klag in die eerste hoofstuk staan. Aan die einde van die boek kom daar dus wel 'n vertrouensuitspraak voor soos by die meeste klaagliedere. Die profeet moes egter eers deur 'n worstelstryd met Jahwe gaan, voordat hy by die loftuiting kon eindig.

Dit blyk dat die gebruik van genres in Habakuk funksioneel is. Enersyds word die onverwagte van die optrede van Jahwe daardeur onderstreep. Andersyds is die gekose genres geskikte draers van die profeet se boodskap.

10.7 KONKLUSIE

Dit blyk dat die boek Habakuk beslis as 'n literêre eenheid beskou kan word. Geslaagde kommunikasie het plaasgevind. Daar is progressie. Die polêre struktuur van die boek is 'n treffende hulpmiddel om die kontras tussen die profeet se aanvanklike persepsie van Jahwe en sy latere gelowige berusting, te verwoord. Duidelike deurlopende temas kom in die boek voor, gerugsteun deur sleutelbegrippe wat keer op keer in die boek herhaal word. Ook die genres lewer 'n bydrae tot die beter verstaan van die inhoud wat deur die boek gekommunikeer wil word. In die volgende hoofstuk sal daarop gewys word dat dit verrykende implikasies vir die interpretasie van die boek het indien dit as literêre eenheid gelees word.

HOOFTUK 11

DIE PROBLEMATIEK VAN HABAKUK IN LITERÊRE PERSPEKTIEF

11.1 INLEIDING

In hoofstuk 2 is die probleemareas in die boek Habakuk aan die orde gestel en krities beoordeel. Daar is tot die gevolgtrekking gekom dat daar tot dusver in die navorsing geen bevredigende antwoord verskaf kon word op die problematiese van die boek nie. Oplossings word meestal vanuit 'n historiese perspektief aangebied, terwyl die boek self geen historiese feite wil oordra nie. Die aard van die boek is dus in stryd met die metode wat aangewend word om inligting uit die boek te verkry.

In hierdie studie is 'n omvattende literêre analise voorgestel as die benaderingswyse waardeur ten minste sommige van die probleemvrae beantwoord kan word. In die vorige hoofstuk het dit geblyk dat die boek as 'n literêre eenheid gelees kan word. Die oomblik wanneer die boek so verstaan word, verskuif die fokus van die historiese af na die literêre, van die onderdele van die teks af na die boek in sy geheel. Die teologiese kommunikasie van die boek as literêre eenheid geniet dan voorrang bo vrae na die ontstaan van die boek.

Dit is duidelik dat 'n literêre benadering op sommige vrae nie antwoorde kan gee nie, omdat die vraag vanuit 'n literêre perspektief gesien irrelevant geword het. Die problematiese van die boek Habakuk word nou vanuit hierdie perspektief aan die orde gestel.

11.2 INLEIDINGSPROBLEME

Inleidingsprobleme is in die eerste plek nie literêre vraagstukke nie, maar historiese vraagstukke. Om dit anders te stel: In 'n literêre benadering staan die intratekstuele relasies voorop, terwyl die ekstratekstuele en intertekstuele relasies in die inleidingswetenskap meer aandag geniet. Vanuit 'n literêre perspektief kan hierdie vrae dus nie beantwoord word nie. Dit beteken egter nie dat 'n literêre perspektief irrelevant is wanneer hierdie vrae gevra word nie.

11.2.1 Outeurskap

'n Eerlike eksegeet sal moet erken dat die boek geen inligting verskaf oor die persoon van die profeet of oor die wyse waarop die boek tot stand gekom het nie. Die profeet bly anoniem. Vanuit die literêre perspektief moet die vraag eerder

gevra word of die anonimiteit van die profeet nie funksioneel is binne die raamwerk van die boek nie.

Die literêre benadering kan wel uitsluitel gee oor wie die profeet nie was nie. Die teks gee geen aanleiding daartoe om die profeet as 'n kultusprofeet te tipeer nie. Wanneer aanhangers van die *Formgeschichte* hierdie teorie huldig, vind 'n oorskryding van die teologiese kommunikasie van die teks plaas. Nóg die *Gattungen* wat in die boek voorkom, nóg die verwysing na die wagtoring in 2:1, nóg die beskrywing van die reaksie van die profeet op die teofaniebeskrywing (3:16-19), het op die kultus betrekking. Al die elemente is eerder literêre tegnieke wat in diens staan van die sentrale tema van die boek, naamlik die vraag waarom God nie teen die goddelose optree nie.

Geen uitsluitel kan gegee word oor die vraag wie die profeet wel was nie. Janzen (1980:72-78) wys in sy literêre analise van Habakuk 2:2-4 op die talle ooreenkomste tussen Habakuk en Jesaja 1-39. Volgens hom kan hierdie ooreenkomste nie bloot toevallig wees nie. Dit is bekend dat Jesaja sy boodskap aan 'n groep dissipels toevertrou het toe hy teenstand ervaar het. Hierdie groep het tot in die eksiliese tyd bestaan, wat waarskynlik die herkoms van Deutero-Jesaja verklaar. In die aangesig van die Babiloniese krisis reageer Habakuk soos Jesaja in die aangesig van die Assiriese krisis. Die konklusie waartoe Janzen kom is dat Habakuk deel is van die Jesaja-dissipelkring. Sy boek verteenwoordig die middelpunt tussen Proto- en Deuterojesaja.

Daar is heelwat positiewe aspekte in hierdie siening van Janzen. Die ooreenkomste tussen Jesaja en Habakuk kan nie geïgnoreer word nie. Tog word hier steeds te krampagtig aan 'n spesifieke historiese konteks vasgehou. Die boek gee geen historiese inligting nie, omdat dit nie nodig is vir die verstaan van die boek nie. Daar word met opset niks oor die profeet gesê nie, want die profeet is nie belangrik nie, maar wel die vraagstuk waarmee hy worstel. Wanneer die boek dus 'n **מְשִׁיב** en die profeet 'n **יְרֵמְיָהוּ** genoem word, is dit al gegewens wat die leser nodig het om voorberei te word vir die verrassende boodskap van hierdie kort boekie. Wie meer as dit wil sê, is vanuit 'n literêre perspektief gesien besig met spekulاسie.

11.2.2 Datering

In hoofstuk 2 is daarop gewys dat die boek in die navorsingsgeskiedenis al so vroeg as 701 en so laat as 170 vC gedateer is! Hierdie onmoontlike toedrag van sake moet gesoek word in die aanname dat elke onderdeel van 'n teks aan 'n spesifieke

historiese gebeure gekoppel moet word, voordat dit verstaan kan word. Hierdie krampagtige historiese perspektief dwing eksegete as't ware om die teks van Habakuk te versnipper, talle gedeeltes as latere invoegings te beskou en die mees uiteenlopende daterings vir die boek voor te stel. Vanuit 'n literêre perspektief gesien is dit onnodig om elke onderdeel te dateer. Die boek kan as literêre eenheid gelees word sonder om historiese weersprekings in sekere dele van die teks te postuleer. Die teologiese kommunikasie van die boek staan voorop, nie die presiese datering van elke onderdeel nie.

Die boek Habakuk is 'n duidelike bewys dat 'n boek nie net verstaan kan word as dit presies gedateer kan word nie. Inteendeel, Habakuk bevat geen direkte historiese besonderhede nie, tog is die boodskap duidelik. Die rede moet gesoek word in die universaliteit van die boodskap. Die probleem waarmee die profeet worstel, is 'n universele probleem wat nie net aan 'n enkele gebeure of 'n spesifieke tyd gekoppel hoef te word nie.

Die literêre benadering beteken egter nie 'n a-historiese benadering nie. In Habakuk se geval kan die verwysing na die Galdeërs gebruik word om ten minste die breë historiese raamwerk te bepaal. Die boek moet ten minste na die opkoms van die Nieu-Babiloniese Ryk in 625 gedateer word. Die bekendheid met hulle optrede (1:5-11), ondersteun die tradisionele datering van die boek in die omgewing van 600 vC. Vanuit 'n literêre perspektief gesien is dit egter belangrik om daarop te let dat die beskrywing van die Galdeërs in 1:5-11 nie 'n historiese verwysing is nie, maar 'n literêre. Die Galdeërs tree op as verteenwoordiger van die goddelose, bloot omdat hulle optrede vir die Judeërs eksemplaries was van die uiterste waartoe 'n goddelose mag kan gaan.

Literêr gesproke sou dit by die datering van die boek 'n beter praktyk wees om uit te gaan van intertekstuele gegewens en die boek op grond daarvan breedweg te dateer. Wanneer besef word dat dit in die boek gaan om 'n bepaalde tema en nie om 'n historiese kommunikasie nie, raak die eksegeet bevry van sy historiese voorveronderstellings en kan hy die boek teen die agtergrond van ander soortgelyke literatuur interpreteer. Gowan (1968:157-166) het gewys op die talle ooreenkomste tussen Habakuk en die wysheidsliteratuur, veral die sogenaamde problematiese wysheid. Die ooreenkomste tussen Habakuk en die wysheidsliteratuur kan op ses terreine waargeneem word:

- * Die sentrale tema van die boek is die teodisee. Die profeet bevraagteken die regverdigheid van God. Slegs in Jeremia onder die profetiese

literatuur kom iets soortgelyks voor (vergelyk Jeremia 12:1-4). Die teodiseeprobleem word egter in wysheidsboeke soos Job en Prediker en in talle klaagpsalms aangespreek. Habakuk staan eerder binne hierdie breë beweging as binne die profetiese skool.

- * Die dialogiese karakter van die boek het ook parallels in Jeremia, maar dit kom veral in die wysheidsliteratuur voor. Job sou hier as 'n vergelykbare boek kon dien.
- * Die woordeskate in Habakuk vertoon groot ooreenkomste met die wysheidsliteratuur. Gowan identifiseer die verskillende terme vir 'n onregverdigte toestand wat in 1:2-4 voorkom en dwarsdeur die boek herhaal word as 'n spesifieke voorbeeld. 'n Ander korpus waar die terme dikwels voorkom, is in die klaagpsalms.
- * Daar is terminologie in Habakuk wat eksklusief tot die wysheidsliteratuur is. Hier kan gedink word aan die voorstelling van die doderyk as onversadigbaar (2:5cd, vergelyk Spreuke 27:20; 30:16), die gebruik van חֲכָמָה in 2:1d en מִשָּׁל en חִידוֹת מְלִיצָה in 2:6abc.
- * Dit is verder opmerklik dat Habakuk 'n unieke posisie onder die profetiese boeke inneem. Min van die tradisionele profetiese *Gattungen* en temas kom voor. Die sentrale gedagte in die boek is nie 'n profetiese gedagte nie, maar 'n universele dilemma in die problematiese wysheid.
- * Selfs die struktuur van die boek vertoon ooreenkomste met die wysheidstradisie. Job en Habakuk vertoon dieselfde breë opbou. Albei begin met 'n klag en eindig in 'n teofanie. Ook die boek Job begin met 'n verwysing na onheil wat deur die כְּשָׁדִים veroorsaak is (Job 1:17)!

Morgan (1981:89) het tereg gewaarsku dat die verskillende tradisies in Israel en Juda nie in waterdigte kompartemente verdeel moet word nie. Daar was 'n wedersydse beïnvloeding. Nogtans kan die verband tussen Habakuk en die sogenaamde skeptiese wysheid nie ontken word nie. Psalm 73 kan as 'n verdere parallel vir Habakuk genoem word. Dit word algemeen aanvaar dat die skeptiese wysheid 'n latere ontwikkeling in die wysheidstradisie is. McKane (1970:19) dateer die ontstaan van hierdie verskynsel in die laat pre-eksiliese tydperk. Dit is ook te verstane dat so 'n ontwikkeling sou plaasvind. Die ou orde was algaande besig om te verval. Die gelowiges moes op 'n nuwe manier oor God en sy verhouding met sy volk begin dink.

Vanuit 'n literêre perspektief gesien is Habakuk deel van hierdie breë beweging. Die datering van die boek in die tydperk net voor die ballingskap is dus moontlik. Daar bestaan egter ook geen rede waarom die boek nie geskryf kon wees as

geloofsversterking vir hulle wat die ontwrigting van die ballingskap meegemaak het nie. Die boek self wil geen uitsluitel oor die datering gee nie, maar wil bloot die universele tema van menslike lyding en God se skynbare onbetrokkenheid daarby tot uitdrukking bring. Dit is derhalwe ook nie nodig om die boek aan 'n spesifieke historiese gebeure te koppel nie. Die boek Habakuk vind sy historiese *Sitz im Leben* binne die breë historiese raamwerk van die geloofskrisis wat die gelowiges rondom die ballingskap moes deurmaak.

11.3 INTERPRETASIEPROBLEME

Hierdie probleme lê op die vlak van intratekstuele relasies. Hier kan 'n literêre perspektief werklik verheldering bring.

11.3.1 Die identiteit van die goddelose

In hoofstuk 2 het dit geblyk dat die vraag na die identiteit van die goddelose 'n *crux interpretum* is. Die antwoord op hierdie vraag bepaal die interpretasie van die boek in sy geheel. Dit het ook duidelik geword dat geen enkele historiese oplossing bevredigend is nie.

Vanuit 'n literêre perspektief moet gekonkludeer word dat die boek geen historiese goddelose figuur in die oog gehad het nie. Die gebrek aan inligting oor die profeet en die onduidelikheid wat rondom die datering van die boek bestaan, bevestig dat historiese kwessies nie vir die verstaan van die boek van primêre belang is nie.

Indien erns gemaak word met die struktuur van die boek, die sentrale temas en sleutelbegrippe wat dwarsdeur die boek 'n rol speel en die belangrike plek wat die verwysing na die goddelose in elke perikoop inneem, blyk dit dat 'n **tematiese** lees van die boek die beste oplossing bied vir die probleem. Die vraag wie die goddelose is, is op die ou einde irrelevant. Die boek vra waarom God toelaat dat die goddelose die oorhand oor die regverdige kry en **hoe lank** die onhoudbare situasie gaan voortduur. Hierdie vraag bly altyd aktueel, juis daarom is die boek op soveel verskillende situasies toegepas. Die boek wil die versekering gee dat God aan die werk is in die lewe van sy volk en in die wêreld, dat Hy op pad is na 'n eindbestemming toe (Van Wyk 1974:6). Hy is nie 'n afwesige God nie, maar Hy sal 'op sy tyd en manier sy ontsagwekkende teenwoordigheid laat ken om sodoende verlossing vir sy volk te bewerkstellig' (Prinsloo 1979:149).

Binne hierdie verband is die spesifieke verwysing na die Galdeërs geen verleentheid nie. Dit het 'n literêre funksie. Dit dien naamlik as intensifisering van die probleem

waarmee die profeet worstel. Hulle word by name genoem omdat hulle binne die breë historiese agtergrond van die tyd toe die teodiseeprobleem akueel geword het, kon optree as verteenwoordigers van die goddelose, as goddelose *par excellance*.

Literêr gesproke is dit dus nie nodig om die historiese detail van elke perikoop in Habakuk te begryp om die vraag na die identiteit van die goddelose te beantwoord nie. Vanuit die teologiese perspektief van die skrywer gesien (Childs 1979:453), is die vraag irrelevant. Die goddelose in Habakuk is universeel. Dit verwys na elke goddelose magshebber wat sy eie krag sy god maak en daardeur die regverdige bedreig. Die troos wat die boek Habakuk bied, is 'n universele troos. God is met goddelose en regverdige op pad na die eindbestemming. As die regverdige getrou bly, sal hy lewe!

11.3.2 Die agtergrond van Habakuk 3

In hoofstuk 2 het dit geblyk dat talle eksegete in Habakuk 3 spore van die mitologiese voorstellings van die omringende volke raaksien. Dikwels word die Massoretiese teks ingrypend gewysig om aan te pas by die teoretiese mitologiese raamwerk. Uit die eksegeese van Habakuk 3 het dit egter geblyk dat hierdie praktyk heeltemal onnodig is. Habakuk 3 maak sin binne die konteks van die boek. Hoewel toegegee moet word dat die teks op sommige plekke moeilik is, bestaan daar geen gronde vir 'n ingrypende herkonstruksie nie. Boonop verskil die teofanie in Habakuk 3 nie van ander Ou-Testamentiese teofanieë nie. Die taalgebruik is argaïes en mitologiese toespelings kom voor. Laasgenoemde verskynsel is egter nie vreemd nie. Die Israëliete was immers deel van 'n bepaalde tyd en kulturele agtergrond. Al die voorstellings word egter geontmitologiseer en op Jahwe van toepassing gemaak. Die argaïese taalgebruik is binne die raamwerk van die boek funksioneel. Daar word doelbewus teruggegryp na 'n beskrywing van Jahwe se optrede in die gryse verlede. Dit dien as paradigma vir sy reddingsdade in die toekoms en gee die berusting om in die hede op Hom te vertrou.

11.4 REDAKSIONELE PROBLEME

Die vraag na die ontstaan van 'n Ou-Testamentiese boek is 'n historiese vraag wat nie deur 'n literêre benadering beantwoord kan word nie. In 'n literêre benadering word uitgegaan van die voorveronderstelling dat die boek, ongeag die wyse en tydsduur van die ontstaansproses, as 'n literêre eenheid geles kan word. Daar was 'n bepaalde patroonmatigheid in die wyse waarop die onderdele saamgevoeg is om 'n geheel te vorm.

In hoofstuk 10 is aangetoon dat Habakuk inderdaad as 'n literêre eenheid gelees kan word. Elke onderdeel van die boek, selfs die opskrifte in 1:1 en 3:1, wat gewoonlik as teologies irrelevant afgemaak word, lewer 'n bydrae in die kommunikasieproses. Gedeeltes wat deur die *Literar-* en *Redaktionskritik* as latere toevoegings beskou word (byvoorbeeld 1:14-17, die derde en vyfde wee-uitroep, die oproep om stil te wees voor Jahwe in 2:20 en Habakuk 3), speel in die opbou van die boek juis 'n deurslaggewende rol. Deur hierdie gedeeltes weg te laat, te verskuif of op ander situasies van toepassing te maak, word die boek van sy teologiese kommunikasie en trefkrag ontnem.

In die lig van die literêr-eksegetiese analise word die standpunt in hierdie studie verdedig dat Habakuk as eenheid gelees **kan** en inderdaad as eenheid gelees **moet** word. Slegs dan kan die volle omvang van die teologiese kommunikasie na waarde geskat word. Die moontlikheid word nie ontken dat daar 'n groeiproses kon plaasvind nie. Die boek in sy finale vorm vertoon egter 'n eenheidskarakter. Sogenaamde nate is dikwels niks anders as literêre tegnieke om aandag te trek nie. Habakuk word gelees, nie as kultiese eenheid nie, ook nie as redaksionele bloemlesing nie, maar as 'n literêre produk wat juis deur die literêre struktuur teologies wil kommunikeer.

11.5 TEKSKRITIESE PROBLEME

In die loop van die eksegetiese ondersoek is ernstige tekskritiese probleme aan die orde gestel. Soms is die teks baie moeilik te verklaar (vergelyk 1:9b). In geen enkele geval is daar egter regverdiging gevind vir die ingrypende emendasies wat so dikwels in Habakuk aangebring word nie. Deur die teks as literêre eenheid te benader en binne konteks oplossings te soek vir moeilike gedeeltes, is 'n ander perspektief op die tekskritiese probleme verkry. Op die ou einde is geen tekskritiese wysiging aanvaar nie.

11.6 KONKLUSIE

In hierdie studie is die boek Habakuk op literêre vlak geanaliseer en as 'n eenheidsproduk gelees. Die problematiek van die boek is ook vanuit hierdie perspektief aangespreek. Wanneer die problematiek oor historiese vrae of oor intertekstuele relasies handel, kan hierdie metode geen spesifieke oplossings aan die hand doen nie, maar slegs algemene riglyne stel. Dit het uit die analise geblyk dat die vraag na die datering en outeurskap van die boek nie deur die boek self

beantwoord kan of wil word nie. Die boek self bly daarvoor vaag, omdat die boodskap nie histories gebonde is nie. Die vraag na die identiteit van die goddelose kan deur die literêre benadering beantwoord word. Die boek handel nie oor 'n spesifieke goddelose nie, maar oor die tema waarom God die goddelose vrye teuels gee. Die verwysings na die goddelose is universeel en staan in diens van die geheelstruktuur van die boek, daarom is dit irrelevant om historiese detail daarin te soek. Wie hier 'n historiese vraag vra, vra 'n vraag wat nie deur die teks beantwoord wil word nie. Uit die analise het dit ook geblyk dat die boek as literêre eenheid gelees moet word. Selfs die kleinste onderdeel staan in diens van die geheel. As een van die onderdele misken word, lei die totale struktuur daaronder.

Wanneer die problematiek van Habakuk vanuit 'n literêre perspektief benader word, verskuif die fokus van die atomistiese na die geheel. So kan die volle konsekwensies van die teologiese kommunikasie bepaal word. Deur die literêre benadering word die eksegeet bevry van historiese voorveronderstellings. Die boek kan as literêre werk wat teologies kommunikeer, gelees word. Hierdie benadering werp op die ou einde nuwe lig op die bekende problematiek van Habakuk.

HOOFSTUK 12

DIE BOEK HABAKUK : 'n TERUGBLIK

12.1 INLEIDING

In hierdie studie is in detail aandag geskenk aan die boek Habakuk as literêre produk. Uit die navorsingsgeskiedenis het dit geblyk dat die boek in die verlede hoofsaaklik uit 'n historiese perspektief benader is. Die uitgangspunt in hierdie ondersoek was dat 'n literêre benadering nuwe lig sal werp op die verstaan van die boek as sodanig en op die probleemareas wat gewoonlik met die boek geassosieer word.

By voltooiing van die studie is dit dus gepas om terug te kyk en te bepaal watter resultate met behulp van 'n literêre analise bereik is.

12.2 RESULTATE VAN DIE ONDERSOEK

Die belangrikste resultaat van die gedetailleerde ontleding van elke perikoop is sekerlik dat die boek Habakuk as literêre eenheid gelees kan en moet word. Hierdie konklusie staan lynreg in stryd met die historiese benadering tot die boek. Dit word feitlik as vanselfsprekend aanvaar dat talle gedeeltes in Habakuk redaksionele toevoegings is. Om hierdie rede word perikope verskuif, weggelaat en in verskillende tye gedateer. Die oorheersende indruk uit die navorsingsgeskiedenis is dat die boek haas onverstaanbaar is, dat dit onmoontlik is om enige betekenis aan die boek in sy finale vorm te heg.

Uit die literêre analise het dit egter duidelik geword dat Habakuk wel as 'n eenheid geïnterpreteer kan word. Die verrassendste aspek van hierdie analise was dat selfs oënskynlik onbenullige detail soos die opskrifte, teologiese inhoud kan hê en 'n bydrae kan maak tot die interpretasie van die boek. Verder het dit duidelik geword dat die dele wat in die historiese benadering as latere toevoegings beskou is, juis die aandag trek en as sodanig draer van die teologiese boodskap word.

Die literêre analise is volgens 'n spesifieke model gedoen. Veral die intratekstuele relasies is ontleed. Die voorveronderstelling was dat elke onderdeel van die teks 'n bydrae lewer tot die verstaan daarvan. Die teks is beskou as 'n geheel wat opgebou is uit verskillende boustone. Eers wanneer die bydrae van elke bousteen tot die verstaan van die geheel bepaal is, kan die teks werklik begryp word. Vorm en inhoud, struktuur en betekenis kan nooit van mekaar geskei word nie, maar

beïnvloed mekaar wedersyds. Dit is intendeel die vorm wat aan die boodskap gestalte gee.

Indien die boek as literêre eenheid gelees word, gaan die oë oop vir die sleutelbegrippe en die deurlopende temas wat in die boek herhaal word. Hier is tot die konklusie gekom dat die boodskap van die boek gedra word deur twee sentrale temas, naamlik temporele spanning en die rol van Jahwe, die goddelose en die regverdige. Wat die profeet in die huidige tyd ervaar, is dat die goddelose die oorhand oor die regverdige het. God beloof egter dat Hy op sy tyd 'n einde sal maak aan die heerskappy van die goddelose. Wanneer die profeet dan die groot daad van God in die verlede onthou, word die spanning opgehef. Hy leer om op Jahwe te vertrou ten spyte van sy omstandighede.

Die literêre benadering het nuwe perspektiewe geopen op die interpretasie van die boek. Dit het terselfdertyd lig gewerp op die probleemareas. Deur die tradisionele historiese benadering te verruil vir 'n literêre benadering, is die onderlinge relasies tussen die boustene van die boek aangetoon. Daardeur het 'n klemverskuiwing plaasgevind. Dit was moontlik om die probleemareas op 'n nuwe manier aan te spreek. Dit het gelei tot 'n totale herwaardering van die problematiek van die boek Habakuk. Hoewel sommige probleemvrae nooit finaal beantwoord sal kan word nie, het die literêre benadering ten minste aangetoon dat dit nie onmoontlik is om nuwe perspektief op oorbekende vrae te kry nie.

Deur middel van 'n komprehensiewe literêr-eksegetiese benadering is daarin geslaag om die doelstelling van hierdie studie te bereik. Verantwoordbare keuses kon gemaak word toe die probleemareas aangespreek is. In die proses is die boek literêr en eksegeties deeglik ondersoek. Die boek is toegelaat om self aan die woord te kom en alternatiewe kon aangebied word vir die tradisionele sienings wat oor die probleemareas uitgespreek word.

12.3 SLOTOPMERKING

In hierdie studie is die *boek* Habakuk literêr-eksegeties ondersoek. Deur hierdie benadering is gekom tot 'n beter verstaan van die boek. Die teologiese kommunikasie van die boek kon daardeur uitgespel word. Die resultate van die ondersoek bevestig dat 'n eensydige historiese benadering lei tot 'n verskraling van die teologiese boodskap van die boek. Deur die literêre benadering word die waarde van ander benaderings nie misken nie, maar word onderstreep dat hierdie aspek nooit verwaarloos mag word in die eksegetiese proses nie.

Ten spyte van die klein omvang van die boek Habakuk, is die boodskap daarvan uiters belangrik. Dit is 'n boodskap wat relevant bly vir gelowiges van alle eeue. In die literêre analise is hierdie boodskap in sy volle konsekwensie uitgespel. Die boek Habakuk is inderdaad nie onverstaanbaar nie, maar getuig op onbedrieglike wyse van die groot dade van God in die lewe van elke regverdige (Habakuk 2:3).